

ВОЯГА ЕТМАГАНЛАРДА САЛБИЙ ХУЛҚ-АТВОРНИНГ ПАЙДО БЎЛИШИ ВА УНИ БАРТАРФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ

Исмоилов Вохид Зоҳид ўғли

Қарши давлат университети талабаси
+998939691098, vohidbekismoilov85@gmail.com

Аннотация

Мазкур мақолада вояга етмаганлар орасида ўқишга нисбатан салбий муносабат, қонунбузарлик ҳолатлари уларнинг пайдо бўлиши сабаблари, бундай ноҳуш ҳодисаларнинг олдини олиш, вояга етмаганлар ҳулкида негатив одатларни бартараф этиш йўллари ёритилган.

Калит сўзлар: вояга етмаганлар, ҳулқ-атвор, тарбия, салбий муносабат, баркамол, коррекция, онг, тафаккур

Аннотация

В данной статье рассматривается негативное отношение к чтению среди несовершеннолетних, причины их появления в случаях нарушений, профилактика подобных неприятных явлений, способы устранения негативных привычек в поведении несовершеннолетних.

Ключевые слова: вояга етмаганлар, ҳулқ-атвор, тарбия, салбий муносабат, баркамол, коррекция, онг, тафаккур

Annotation

This article discusses the negative attitude to reading among minors, the causes of their occurrence in cases of violations, the prevention of such unpleasant phenomena, ways to eliminate negative habits in the behavior of minors

Keywords: minors, manners, upbringing, negative attitude, harmonious, correction, consciousness, thinking

Мамлакатимиз Президенти Шавкат Мирзиёев БМТ Бош Ассамблеясида ёшларга оид сиёсатни шакллантириш ва амалга оширишга қаратилган умумлаштирилган халқаро ҳуқуқий ҳужжат-БМТнинг Ёшлар ҳуқуқлари тўғрисидаги халқаро конвенциясини ишлаб чиқишни таклиф этди. Шу муносабат билан ёшларнинг онгу тафаккурини маърифат асосида шакллантириш ва тарбиялаш энг муҳим вазифа эканлиги, сайёрамизнинг эртанги куни фарзандларимизнинг қандай инсон бўлиб камолга етиши билан боғлиқлиги таъкидланди.

Мустақиллигимизнинг илк кунларидан жисмонан соғлом ва маънан етук авлодни тарбиялаш устувор вазифа этиб белгиланганлиги ижтимоий йўналтирилган давлат сиёсатининг мантикий давоми ҳисобланади. Фарзандларимизнинг соғлом ва баркамол ўсиши ота-она бахти, оила қувончи эканлиги билан бирга, юртимизнинг бугуни ва келажагини белгиловчи муҳим омил саналади. Ўзбекистон Республикасининг “Вояга етмаганлар ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси” туғрисидаги Қонунда вояга етмаганлар профилактикаси бўйича таълим муассасалари зиммасига алоҳида яъни, вояга етмаганларга ўз ҳаёт йўлини ва касб-ҳунар танлашида уларнинг қобилияти, қизиқиши, мойиллиги ҳамда соғлиғининг ҳолатига мувофиқ психологик ёрдам кўрсатиш, ривожланишида ёки хулқ-атворида нуқсони бўлган вояга етмаганларни аниқлаш, уларни комплекс текширувдан ўтказиш ҳамда уларнинг келгусидаги таъминоти, тарбияси ва таълими шакллари белгилаш бўйича тавсиялар тайёрлайдиган психологик-тиббий-педагогик комиссиялар тузиш вазифалар юклатилган бўлиб бу борада қатор ишлар олиб борилмоқда. Бирок, амалга оширилаётган чора тадбирларга қарамадан, ҳозирги кунда вояга етмаганлар орасида ўғрилиқка мойиллик, оилавий шароитга, ота она муносабатига нисбатан норозилик ҳолатлари ҳанузгача учраб турибди. Буларнинг асосий сабаби сифатида вояга етмаганлар билан олиб борилаётган тарбиявий ва психологик тадбирларнинг суствлигини кўрамиз. Айни пайтда вояга етмаганлар орасида ўқишга нисбатан салбий муносабат, қонунбузарлик ҳолатлари учраб турибди. Бу - вояга етмаган ёшдаги айрим ўсмирларнинг руҳан нимжонлиги, шу ёшга хос кайфият тартибсизлиги, психологик қарашлар ва фикрлашлар оқибатидир. Шунингдек, юқоридаги каби салбий хулқ атворнинг пайдо бўлишига бошқа сабаблар ҳам таъсир кўрсатмоқда. Жумладан ўқув малакалари тўла таркиб топмаганлиги сабабли нисбий билим олиш билан қаноат ҳосил қилиш, ўзлаштириш қобилиятининг суств ривожланганлиги, муайян вазиятларда ҳукм ва ҳулоса чиқаришда қийинчиликка дуч келиш, ўқитувчилар томонидан ўқувчига объектив баҳо берилмаслиги, ўқитувчи томонидан боланинг индивидуал-психологик ва интеллектуал имкониятига етарлича эътибор берилмаслиги, ўқитиш савиясининг пастлиги, дарсларнинг ноитрерфаол ўтилиши, ўқувчининг синф жамоаси билан яхши алоқада бўлмаслиги ва бошқалар. Ўқувчи билан жамоа фикрининг мос келмаслиги унинг жамоа ичида ўз ўрнини борган сари йўқотиб боришига сабаб бўлади. Жамоа аъзолари бундай ўқувчининг қарашларини вақти-вақти билан ҳисобга олишлари яхши натижа бериши мумкин. Вояга етмаган болаларнинг фикр ва қизиқишларини жамоанинг қўллаб қувватламаслиги ёки бепарволиги уни қонунбузарликка ундайди ва гиёҳвандлик каби салбий ҳолатларнинг келиб чиқиши учун имконият яратади. Натижада бола учун келажак режаларининг поймол бўлиш хавфи туғилиб, ўқишдан ва жамоадан юз ўгирган ўсмир ўз келажagini, орзу умидларини мактаб ва тенгдошлари фаолиятига боғлашдан кўра, янги “дўстлари” билан алоқа қилишни афзал кўради ва

бошқа кишилардан нажот излайди. Бунинг натижасида вояга етмаган бола носоғлом хулқли болалар тўдасига тушиб қолади ва улар хулқ –атвориға хос бўлган характерга эга бўлади. Бундан ташқари, оилавий шароитнинг салбий таъсири ҳам тарбияси оғир ўсмирларнинг келиб чиқишига сабаб бўлади. Айрим оилаларда ўсмир учун зарурий имкониятлар мавжуд эмаслиги сабабли улар ноҳуш ҳолат билан, ёлғиз кураш олиб бориш кечинмалари билан яшайди. Бундай вояга етмаганлар дунёсида оилавий шароитга нисбатан пайдо бўлган норозилик ҳисси кундан кун авж олиб, ички кўзғолонга айланиб боради. Бундан ташқари, ота- она ўртасидаги муносабатларнинг носоғломлиги, баъзи ота-оналарнинг спиртли ичимликларга ружу қўйишлари ҳам уларнинг руҳий дунёсига таъсир кўрсатади. Кўпинча, вояга етмаганлар орасидаги тарбияси қийинлик оиладаги ва таълим тизимидаги педагогик қаровсизлик натижасида юзага келади. Бундай ноҳуш ҳодисаларнинг олдини олиш учун вояга етмаганларга ана шундай ўткинчи руҳий ҳолатлар ҳақида тушунчалар бериш лозим. 13-модда. Тарбияси қийин ўсмирларни ўрганишда ижтимоий муҳитдан ташқари педагогик- психологик сабаблар мавжудлигини ҳисобга олиш, қонунбузарликни келиб чиқиш сабабларини диагностика ёрдамида аниқлаш, тарбияси қийин ўқувчилар шахсини аниқлаш уларнинг психологик муносабатларини инобатга олган ҳолда типологиясини тузиш типологик хусусиятларга биноан индивидуал иш олиб бориш, қонунбузарликни олдини олиб ва тарбияси қийин болаларни қайта тарбиялаш методларини амалга тадбиқ қилиш, бу муаммони ечилишига ёрдам беради. Шунингдек, хулқда негатив одатлари мавжуд вояга етмаганлар билан психокоррекцион ишларни ўтказиш ва ўқувчилар, ўқитувчилар ва ота-оналар учун консультация ишларини олиб бориш ўқитувчиларнинг психологик саводхонлигини ошириш фаолиятини уюштириш ишларига масъулият билан ёндашиш, тарбияси қийин болалар ва ўсмирларнинг психологик хусусиятларини ўрганиб хулқ атвори меёрлаштиришга доир аниқ психологик-педагогик тавсиялар, кўрсатмалар ишлаб чиқиш лозим.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқи “Халқ сўзи”, 2017 й, 23 сентябрь №192 (6886).
2. Ўзбекистон Республикасининг қонуни “Вояга етмаганлар
3. ўртасида назоратсизлик ва ҳуқуқбузарликларнинг профилактикаси” Т., ЎРҚ-263-сон 2010 йил 29 сентябрь
4. Климов Э.А. Общая психология. Спб Питер . 2001.
5. Ғозиев Э.Ғ. Онтогенез психологияси: назарий-экспериментал таҳлил. “Noshir” , Тошкент:-2010.-360 б.